

A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának aktuális kérdései

Az ENSZ közgyűlése 1989. november 20-án fogadta el a gyermek¹ jogairól szóló egyezményt (a továbbiakban: egyezmény), amelyet hazánkban az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdettek ki², és vált a hazai joganyag részévé. Az egyezmény huszadik évfordulója kínálta az alkalmat a számvetésre, annak áttekintésére, hogy a magyar büntető igazságszolgáltatásban érvényesülnek-e a jogi normát átható elvek, ha igen, milyen módon.³ Mivel az egyezmény 37. és 40. cikke érintik a fiatalok büntető igazságszolgáltatását, így a továbbiakban ennek tükrében vizsgálom, hogy a nemzetközi normák mennyiben érvényesülnek a magyar jogalkotásban, a jogalkalmazásban, illetve a közelmúlt jogszabályváltozásai⁴ mennyiben ellentétesek az egyezmény elveivel.

Az egyezmény 37. cikke szerint⁵

Az egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy

- a) gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizennyolc éven aluli személyek által

---

¹ Az egyezmény vonatkozásában (lásd 1. cikk) gyermek az a személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban elérte. A gyermek így a magyar büntető igazságszolgáltatásban alkalmazott terminológia szerint megfelel a kiskorú fogalmának, így ide értendő természetesen a fiatalok (terhelt), aki az anyagi (és néhány kivételtől eltekintve az eljárási) jogi szabályok szerint akkor is fiataloknak tekintendő, ha a határozat hozatalakor már betölti a tizennyolcadik életévét.

² Magyarországon a törvény rendelkezéseit 1991. november 6-tól kell alkalmazni.

³ Az ezzel kapcsolatos értékelést lásd: Vaskuti, 2010

⁴ 2010. évi LXXXVI. tv. a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról; 2010. évi CLXXXIII. tv. az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról.

⁵ A szerző által dőlt betűtípussal jelezve az egyezmény azon normái, melyek érvényesülése a hazai gyakorlatban aggályosnak tekinthető (hasonlóképpen szedve a 40. cikkénél is).

- elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem a szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytig tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni;
- b) gyermeket törvénytelenül vagy önkényesen ne fozsanak meg szabadságától. A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal;
  - c) a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, az életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak. Különösképpen el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek mindenképp álló érdekében ennek az ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak; a gyermeknek, rendkívüli körülményektől eltekintve, joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni a családjával;
  - d) a szabadságától megfosztott gyermeknek joga legyen igen rövid idő alatt jogsegély vagy bármely más alkalmas segítséget igénybe venni, valamint joga legyen arra is, hogy szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljon, és hogy az ügyben sürgősen döntsenek.

A szabálysértési törvénynek a legutóbbi – a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvények módosításával összefüggésben történő – változtatása⁶ a fiatalkorúak esetében is lehetővé tette az akár harminc napig (több szabálysértés esetén 45 napig) tartó elzárás kiszabását, így kis súlyú deliktumok (jellemzően tulajdon elleni szabálysértések) esetében – ha a fiatalkorúnak nincs önálló keresete, jövedelme – ez marad az egyetlen lehetséges és egyszersmind kötelezően alkalmazandó büntetés.

A jelenlegi szabályozás ellentétes az úgynevezett pekingi szabályok⁷ 19. szakaszával, amely szerint: *„A fiatalkorú zárt intézményben való elhelyezése mindig csak utolsó intézkedés legyen és csak a legrövidebb időtartamra történjen.”* Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága számos esetben fejezte ki aggodalmát (Herczog, 2009: 396) ama káros hatások miatt, amelyek a zárt intézetekben történő elhelyezés esetén érik a fiatalkorúakat, és amelyeket a nevelők részéről való legemberségesebb bánásmód sem képes kiegyenlíteni.⁸

⁶ Hatályos 2010. VIII. 19-től.

⁷ 40/33. ENSZ minimumkövetelmény szabályai a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszeréről (a pekingi szabályok).

⁸ „...a negatív hatások nemcsak a szabadság elvesztése, hanem a megszokott társadalmi környezetből való kiszakítás, sokkal akutabb a fiatalkorúak, mint a felnőttek esetében, a személyiségfejlődésük alacsonyabb szintje miatt”.

A pekingi szabályok ezért e tekintetben kettős követelményt tartalmaz: a szabadságvesztés csak a legvégső szankció lehet, és a lehető legrövidebb ideig tarthat.

A Btk. idevonatkozó szabálya az egyezményvel és a minimumkövetelményekkel összhangban van, amikor akként rendelkezik, hogy „szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni, vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el”⁹. Míg a Btk. még a legkiemelkedőbb tárgyi súlyú büntett (például emberölés) esetén is lehetővé teszi a bíróság számára az enyhe, szabadságelvonással járó szankció (jelesül próbára bocsátás) alkalmazását, addig például egy jelentéktelen értékű bolti lopás esetében a bírósági titkár kötelezően csak elzárással büntethet.

Számos büntetőügy tapasztalatai utalnak arra, hogy a végrehajtás során a legnegatívabb hatások a fogvatartottakat egymás részéről érik, és ezek terepe a zárka. A bírói gyakorlat e deliktumokat nevezi a „zárkatársak sérelmére elkövetett bűncselekményeknek”. Ilyen bűncselekményekre a foglalkoztatás nélküli időszakokban – de főként az éjszakai órákban –, a zárkákban, illetve közös hálólhelyiségekben kerül sor. Ezek csak úgy előzhetők meg, ha olyan intézeteket sikerül kialakítani, ahol a nappali tevékenység (tanítás, munkáltatás, étkeztetés, sport és szabadidős elfoglaltságok) közös területen valósul meg, míg a fogvatartottaknak lesz olyan intim szférájuk, ahova a társaik zaklatása elől (is) vissza tudnak vonulni. Megjegyzendő, hogy ezen ügyekben is – hasonlóan a családon belüli erőszakhoz – a cselekmények nagyobb része latens marad, mert a kiskorú¹⁰ sértettek részben szégyenérzetből, részben bosszútól tartva nem is mernek feljelentést tenni.

A szabálysértések miatt kiszabandó rövid tartamú elzáráshoz nem rendelhető semmilyen szakmai, pedagógiai program; mindeközben a fiataloknál további bűnözői (börtön-) kapcsolatok kialakításához vezethet. Ezen túl többféle negatív pszichés következménnyel is jár: van olyan kiskorú, aki beleéli magát a bűnelkövetői szerepbe, azaz igyekszik a továbbiakban

---

⁹ Btk. 108. § (3) bek.

¹⁰ Ezen belül, hiszen fogvatartottakról van szó: fiatalok sértettek.

annak megfelelően viselkedni, hogy ő már „volt börtönben”, azaz „bűnöző”, míg más gyermekek nehezen feldolgozható traumaként élik meg, hogy akár egy „csínynek” vélt magatartás miatt is börtönkörülmények közé kerültek.

Az egyezmény 40. cikke szerint

1. Az egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

2. Ebből a célból, valamint figyelemmel a nemzetközi okmányok erre vonatkozó rendelkezéseire, az egyezményben részes államok különösen gondoskodnak arról, hogy

- a) a gyermeket ne lehessen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítani, vádolni vagy abban bűnösnek nyilvánítani, olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a hazai, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény;
- b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek legalább az alábbi biztosítékokra legyen joga:
  - *mindaddig ártatlannak tekintsek, ameddig bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították;*
  - *a legrövidebb határidőn belül közvetlenül vagy szülei, illetőleg adott esetben törvényes képviselői útján tájékoztassák az ellene emelt vádokról, és védelme előkészítéséhez és benyújtásához jogsegélyben vagy bármely más alkalmas segítségben részesüljön;*
  - *ügyét késedelem nélkül illetékes, független és pártatlan hatóság vagy bíróság a törvény értelmében igazságos eljárás során, ügyvédjének vagy egyéb tanácsadójának, valamint – hacsak különösen koránál vagy helyzeténél fogva ez nem mutatkozik ellentétesnek a gyermek mindenkifelett álló érdekével – szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében bírálja el;*
  - ne lehessen kényszeríteni arra, hogy maga ellen tanúskodjék vagy beismerje bűnösségét; kérdéseket intézhessen vagy intéztethessen az ellene valló tanúkhöz, és a mellette valló tanúk ugyanolyan feltételek mellett jelenhessenek meg és legyenek meghallgathatók, mint az ellene valló tanúk;
  - ha bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánítják, e határozat és az ehhez fűződő bármely intézkedés ellen a törvénynek megfelelően, jogorvoslattal élhessen illetékes, független és pártatlan felsőbb hatóságoknál vagy bíróságnál;
  - díjmentesen vehessen igénybe tolmácsot, amennyiben nem ért vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelven;

– magánéletét teljes mértékben tartsák tisztelőben az eljárás minden szakaszában.

3. Az egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és különösen

a) olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt;

b) minden lehetséges és kívánatos esetben tegyenek intézkedéseket e gyermekek ügyének bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, annak fenntartásával, hogy az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani.

4. Rendelkezések egész sorát, így különösen a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint a helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani.

A 40. cikk érvényesülése szempontjából számos kérdés vetődik fel, ezeket az alábbiak szerint célszerű áttekinteni: (1) Szükség lenne-e a fiatalkorúak bíróságára? (2) Szükség lenne-e külön kódexre a fiatalkorúakra vonatkozóan? (3) Az életkori határok megfelelők-e, indokolt-e ezeken változtatni? (4) Az eljárás nyilvánossága, a média felelőssége érvényesül-e? (5) A szankciórendszer megfelelő-e, alkalmas-e az egyéniesítésre és a nevelési célok érvényesítésére?

A fiatalkorúak bíróságáról

Magyarországon jelenleg a fiatalkorúaknak nincs külön bíróságuk. Az elle-ne szóló legfőbb érv a bíróság egységessége, bár látható, hogy léteznek vi-szonylagos önállósággal felruházott bíróságok, így a minden megyében műkö-dő munkaügyi bíróság, vagy a regionális módon szervezett – néhány megyei bíróságon eljáró – katonai tanácsok. Ezek tehát az elsőfokú ítéлке-zést illetően mindenképpen önálló egységek, még akkor is, ha a katonai tanácsok jogosultak egyéb ügyekben is ítéлке-zni.

A fiatalkorúak helyi bírósági hatáskörbe tartozó ügyeit a megyei bírósá-gok székhelyein működő városi bíróságok, a fővárosban pedig a Pesti Köz-ponti Kerületi Bíróság tárgyalja, míg a megyei hatáskörbe tartozó pe-rekben a megyei bíróság, illetve Budapesten a Fővárosi Bíróság jár el első

fokon mint a fiatalkorúak bírósága. Ezek azonban a fiatalkorúak mellett a felnőtt korúak (sok esetben soronkívüliséggel bíró) ügyeit is tárgyalják, így csorbát szenved az időszerű ítélkezés követelménye.

A fiatalkorúak kizárólagos illetékességű bíróságaival szemben többféle – jogos – kritika is megfogalmazódott, különösen az ítélkezés időszerűségét illetően, illetve azzal kapcsolatosan, hogy a külön szabályok szerint eljáró bírók kijelöléséhez semmilyen speciális tudás, szakmai ismeret nem fogalmazódott meg követelményként. Az egyezményben írt követelménnyel már az is ellentétes, hogy a bírósági hatáskörbe tartozó (szabálysértési) ügyekben – 2010. augusztus 19-től – nem a fiatalkorúak bírósága, hanem az általános bíróság titkára jár el.

A 2011. évi LXXXIX. törvény¹¹ megszüntette a fiatalkorúak kizárólagos illetékességű bíróságait¹² a következő indokolással: *„A megyei bíróságok székhelyi bíróságai, illetve a PKKB kizárólagos illetékességébe tartozik számos, a törvényben meghatározott bűncselekménnyel kapcsolatos eljárás lefolytatása (közlekedési ügyek, fiatalkorúak elleni büntetőeljárások stb.), amelyek elintézése ezeken a bíróságokon jelentős többlet terhet jelent. Ezen ügyek elbírálásában résztvevő bírák semmi olyan különös szakértelemmel nem bírnak, amellyel a nem székhelyi, illetve a budapesti kerületi bíróságok bírái ne rendelkeznenek. A nevezett bíróságok kivételes illetékességének megszüntetésével az ügyforgalomban meghatározó jelentőségű bíróságokon, a munkaterhet jelentősen csökkentve az ügyek gyorsabb elintézése várható.”*

Az indokolás is aggályos, hiszen a szakértelem ezen esetben nem csupán a külön anyagi és eljárási szabályok, hanem az ehhez kapcsolódó joggyakorlat, kommentárok, szakirodalom ismeretét is jelenti. A fiatalkorúak bíraskodása ezen túl azonban egy sajátos szemléletet is igényel, amelynek kialakításába beletartozik az intézményhálózat (javítóintézetek, végrehajtási intézetek) megismerése, kapcsolattartás a pártfogó felügyelőkkel, gyermekvédelmi intézményekkel, a civil szakmai és tudományos szervezetekkel stb.

Az időszerűség és a szakmaiság problémáját valójában – a magyar hagyományokkal¹³ és a nemzetközi követelményekkel is összhangban álló –

¹¹ 165. § (2) bek. f) pont.

¹² 2011. szeptember 1-jei hatállyal.

¹³ 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról.

fiatalkorúak bíróságainak felállítása oldhatná fel. A fiatalkorúak bírósága tárgyalhatná a felnőtt korúaknak a fiatalkorúak ügyeivel összefüggő ügyeit is, ha az elkülönítés egyáltalán nem lehetséges, továbbá a fiatal felnőtt korúak által elkövetett, valamint a kiskorúak sérelmére elkövetett egyéb bűncselekményeket is. Álláspontom szerint – figyelemmel az ügyérkezés mennyiségére is – nem minden megyében, hanem az ügyek számához igazodóan több megye területére kiterjedően, például a (jelenlegi) táblabíró-ságok székhelyein lenne célszerű a fiatalkorúak bíróságainak felállítása.

A szervezeti változáson túl személyi változások is indokoltak.

Jelenleg bárki lehet a fiatalkorúak bírója, semmilyen speciális tudást, képzettséget, ismeretet nem vár el a kijelölésre hatáskörrel felruházott Országos Igazságszolgáltatási Tanács. Olyan képzés bevezetésére lenne szükség, amelynek keretében a fiatalkorúak ügyeit tárgyaló bírók, ügyészek, de akár az ilyen ügyekben eljáró védők, valamint az efféle ügyeket vizsgáló rendőrök is speciális szakmai ismereteket, módszereket tanulhatnának, amelynek keretében helye lehetne pszichológiai, nevelésmódszertani, kriminalisztikai oktatásnak egyaránt. Ez történhetne valamelyik jogi karon szakjogászképzés formájában, de e területen – a továbbképzést illetően – szerepet kaphatna a Magyar Bíróképző Akadémia is.

A fiatalkorúak bíróságának a hivatásos tanácselnökön kívül az egyik tagja pedagógus, a harmadik tagja jelenleg bárki lehet. Ezen is célszerű lenne változtatni.

A harmadik tagként leginkább gyermekvédelmi szakember jelenléte lenne indokolt. A fellebbviteli bíróságokon már csupán azt követeli meg a jogszabály, hogy az egyik bíró fiatalkorúak ügyeikre kijelölt legyen, míg a Legfelsőbb Bíróságon még e szabály sem érvényesül.

A jelenlegi megoldások nem állnak összhangban az egyezményben foglaltakkal, és a változtatás (ami részbeni visszatérést jelentene a XX. század első felében alkalmazott magyar megoldáshoz) azért is indokolt lehetne, mert az önálló fiatalkorúak ügyészsége, bírósága, rendőrsége egymással is hatékonyabban tudna együttműködni a nevelési célok megvalósítása érdekében.

A külön kódex igénye

A jelenlegi megoldás szerint a Btk., illetve a Be. külön fejezetben szabályozza ezeket az eljárásokat, modellként tekintve az általános normákat, a külön fejezetekben csupán néhány – bár kétségkívül nem jelentéktelen – kivétel fogalmazódik meg. Az immár tíz éve folyó büntetőjogi kodifikációs munka során – örvendetes módon – tervezet készült a fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozóan (Ligeti, 2007). Ennek keretében a jelenlegi szabályokból, a fiatalkorúakra vonatkozó fejezeteket kiemelve és minimális módosításokkal egymás mellé helyezve készült el egy tervezet, holott számos egyéb változtatásra is szükség lenne.

Ezek közül most csak néhányra utalnék.

Az anyagi jog területén a felelősség fokozatosságának elve érvényesülne, ami az életkorban előrehaladva terjedne ki a cselekmények mind szélesebb körére. Ehhez igazodnak a szankciók is, amelyek köre bővíthető lehetne további speciális – a fiatalkorúakra vonatkozó – jogkövetkezményekkel. Az eljárás során a legfontosabb követelmény az időszerűség garantálása, amely mindenképpen speciális határidők kialakítását indokolná úgy, hogy a szakszerűség és a törvényesség követelménye ne szenvedjen csorbát. A mediációt sem szűkíteném le az elsőfokú eljárásra, erre még a büntetés végrehajtási szakaszában is lehetőséget látnék.¹⁴

A fiatalkorúak külön kódexébe tartozhatnának a speciális anyagi jogi, eljárásjogi, büntetés-végrehajtási normák, a gyermekvédelmi szankciók, továbbá a fiatalkorúakkal kapcsolatos szabálysértési joganyag is. Ez pedig az alapvető elveket és normákat illetően már a középiskolákban is oktatható lehetne, ezáltal is segítve a felnövekvő nemzedék jogkövető magatartásra való nevelését.

Az életkori határokról

A jelenlegi szabályok szerint egy születésnap mindent eldönt. Ez olyan abszurd helyzeteket is előidéz, hogy a gyermekkorúként elkövetett minősített

---

¹⁴ Ennek függvényében lehetne dönteni a feltételes szabadságra bocsátás vagy a javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás esetleges korábbi időpontjáról.

emberölés is büntetlen marad, míg a büntethetőség alsó korhatárát éppen betöltött fiatalkorúval szemben ugyanazon cselekményért akár tíz évig terjedő, a fiatalkorúak börtönében letöltendő büntetés is kiszabható. Nem élezném ki a kérdést arra, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása indokolt-e. Ehelyett az átmenet, a fokozatosság és az egyéniesítés elveinek érvényesülését szorgalmazom. Következésképpen nem egyszerűen a *büntethetőségi*, hanem a *felelősségi* korhatárok leszállítását tartanám elfogadhatónak. Ehhez azonban végiggondolandó az is, hogy a gyermekkorú hogyan válik/válhat felelőssé, honnan ismeri meg, ki tanítja meg neki, hogy mi a bűn és annak megvalósítása milyen következményekkel járhat.

Utalok arra is, hogy a fiatalkorúak erőszakos cselekedeteinek áldozatai jellemzően gyermekkorúak, nők, rokkant, illetve idős, azaz olyan személyek, akik maguk is védelemre szorulnak. A gyermekvédelem ez esetben nem csupán a gyermekelkövetők, hanem a gyermekáldozatok védelmét is jelentené.

Nyilvánvalóan megoldást kell találni a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elletni cselekményeket a tizenkettedik életévük betöltése után elkövető kiskorúak szigorúbb szankcionálására, a felismerési-beszámítási képesség körültre-kintőbb vizsgálatára, a fiatal felnőtt korúakra vonatkozó szabályoknak a kiskorúak büntetőjogához közelítésére.

Helyesebbnek tartanám, ha ebben a kérdésben a szakmai és nem a laikus (népszavazás keretében eldöntendő) szempontok érvényesülnének, ugyanis a rendszer egyik elemét nem szabad külön kiemelve megszavaztatni, mert legalább ennyire fontos, hogy miért (milyen célból és milyen cselekményekért), valamint hogyan (milyen módon) büntessünk. Ez utóbbiak pedig nem egyszerűen (igen/nem eldöntéssel) megválaszolható kérdések, hanem sokkal összetettebbek és szakmai ismeretek, szempontok, elvek alapján kidolgozandók.

Kerecsi Klára ennek kapcsán a következőkre utalt: „Bár egyelőre nem lehet részleteket tudni arról, hogy a kormány hány éves korra szállítaná le a korhatárt, a 12 éves korhatárnak már van hagyománya a magyar jogban. 1961 előtt ugyanis még ott húzták meg a határt, akkor emelték fel 14 éves korra. Lényegében azóta folyamatosan vita zajlik a döntés helyességéről, [...] a kérdés igazi hitvitává vált a jogászok körében: egyik felük szerint

a társadalom jogos igénye, hogy a »kis szörnyetegeket« megbüntethessék, a másik oldal szerint a büntetőbíróságok egyszerűen nem képesek arra, hogy a gyerekek speciális problémáit hatékonyan kezeljék, ehhez ugyanis teljesen másféle hozzáállásra van szükség.”¹⁵

Az eljárás nyilvánossága, a média felelőssége

Az egyezmény erre vonatkozó szabályait alapvetően nem a hatóságok, hanem a média sérti meg, és főként a semmilyen módon nem szabályozható internet. Nem vitásan a bírósági eljárás nyilvánosságának elve és a fiatalok magánélete tiszteletben tartásának elve összeütközésbe kerül, és végiggondolandó, hogy e normák némelyikén milyen változtatások lennének szükségesek.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága aggodalmát fejezte ki a magánélethez való jog megsértése miatt a fiatalokat illető igazságszolgáltatásban, és teljes körű védelmet javasolt (Herczog, 2009: 432).

Az egyezményhez írt kommentár szerint: *„Nem tehető közzé olyan információ, amely beazonosíthatóvá teszi a gyermekkorú elkövető személyazonosságát, mert ez megbélyegezheti, és hatással lehet arra, ha később tanulni szeretne, lakhatást vagy munkát akar szerezni, vagy biztonságban akar élni. A magánélethez való jog egyben azt is jelenti, hogy a gyermekkorú elkövetőkkel kapcsolatos aktákat szigorúan bizalmasan kell kezelni és a harmadik felek elől el kell zárni, kivéve a nyomozásban, az ítélethozatalban vagy az ügy lezárásában közvetlenül érintetteket. A megbélyegzés és/vagy az előítéletek elkerülése érdekében a gyermekkorú elkövetők aktáit később nem használhatják fel az egyazon elkövetővel kapcsolatos felnőtt eljárásokban vagy a későbbi büntetések szigorítása céljából.”*¹⁶

E felfogást elfogadva az a következtetés vonható le, hogy e területen alapvetően reformra szorul a hazai szabályozás, valamint az igazságszolgáltatási gyakorlat, és nagyobb szerepet kell vállalniuk a médiát felügyelő hatóságoknak is.

¹⁵ <http://www.origo.hu/itthon/20110308-buntethetove-teheti-a-kormany-a-14-even-alulgyerekeket-is.html>

¹⁶ 10. számú átfogó kommentár az ENSZ gyermekjogi egyezményéhez. 2007, CRC/C/GC/10, 23. bekezdés.

A szankciórendszer reformjának szükségessége

E körben az vizsgálendő, hogy a jelenlegi felelősségi rendszer megfelelő-e, alkalmas-e az egyéniesítésre és a nevelési célok érvényesítésére. Álláspontom szerint alapvetően megfelel a nemzetközi normáknak, ám bizonyos részeiben továbbfejlesztésre szorul. Nagyobb differenciálásra lenne szükség az életkorokhoz igazodóan, ennek keretében lehetne különbséget tenni abban, hogy a kiskorú milyen deliktumért tartozna felelősséggel, mikor lenne szükség a bűnösség kimondására, és az egyes életkorokhoz, cselekményekhez milyen jogkövetkezmény kapcsolódhatna.

Helyesnek tartanám, ha a fiatakorúakra vonatkozóan kialakítanánk a főbüntetések, mellékbüntetések és az intézkedések rendszerét.

Indokoltnak mutatkozhat további szankciók megalkotása, így például átmeneti forma létrehozása a zárt nevelőotthon és a javítóintézeti nevelés között, a javítóintézeti nevelésnél az életkori keretek tágítása, a házi őrizet nem csupán eljárásjogi kényszerintézkedésként, hanem büntetőjogi szankcióként való alkalmazása stb.

Ezzel összefüggő javaslatom:

Életkor	Miért felel	Bűnösség	Szankció
12–14 év	kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmények	bűnösség kimondása nélkül	enyhe, de szabadságelvonással nem járó jogkövetkezmények
14–16	személy elleni erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények	esetleg bűnösség kimondásával	speciális intézkedések, kivételesen szabadságelvonással
16–18	a Btk. Különös része (kivéve a csak a felnőtt korúak által elkövethető bűncselekményeket, továbbá a gazdasági bűncselekmények jelentős részét, és a honvédelmi, katonai bűncselekményeket)	bűnösség kimondása büntetés esetén	speciális intézkedések, speciális büntetések
18–21	teljes Btk. Különös rész	bűnösség kimondása	intézkedések, büntetések, az enyhítő szakasz szélesebb körű alkalmazásával

***

A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása alapvető változtatásokat igényel. Minderre jó alkalmat kínál a büntetőjogi kodifikáció felgyorsítása és a bírósági szervezetet érintő sarkalatos törvény megalkotása.

Irodalom

Herczog M. (szerk.) (2009): *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához.* UNICEF–CSAGYI, Budapest

Ligeti K. (2007): *A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója.* IRM, Budapest

Vaskuti A. (2010): *A New York-i Gyermekjogi Egyezmény 37. és 40. cikkének érvényesülése a kiskorúak büntető igazságszolgáltatásában.* Jog és Állam, 14. szám